

CHRONOLOGIE

BRIEVEN VAN EN AAN HITLER

Het maken van een eenvoudige tijdbalk kan leerlingen vaak helpen bij het begrijpen van de geschiedenis, maar wordt door veel leerlingen niet enthousiast ontvangen. Natuurlijk moeten leerlingen de belangrijkste jaartallen kennen, maar dat is vaak niet het doel. Leerlingen moeten bijvoorbeeld veranderingen zien, continuïteiten herkennen, door historische analogieën het heden kunnen verklaren of in ieder geval oorzaken en gevolgen zien. In de werkvorm 'Chronologie' gaan leerlingen met al deze zaken aan het werk en komt de eenvoudige tijdbalk tot leven.

De 'Chronologie' laat leerlingen:

- leren argumenteren en redeneren
- leren de dimensie tijd ervaren
- het nut van feitelijke kennis ervaren
- historisch denken

Onderwerp	De kenmerkende aspecten: 'de opkomst van totalitaire ideologieën: nationaalsocialisme', 'racisme en discriminatie die leidden tot genocide, in het bijzonder op joden', 'de rol van moderne propaganda- en communicatiemiddelen' en 'het voeren van twee wereldoorlogen'
Activiteit	Leerlingen doorlopen verschillende rondes waarin ze uiteenlopende activiteiten moeten verrichten
Tijdsduur	De werkvorm duurt 50 minuten, inclusief nabespreken
Beginsituatie	Niveau: bovenbouw havo/vwo In de les zijn de opkomst van het nationaalsocialisme en het verloop van de Tweede Wereldoorlog behandeld
Instrueren	Wat: verschillende rondes doorlopen om de opkomst van de NSDAP en het verloop van de Tweede Wereldoorlog met haar belangrijkste gebeurtenissen te bestuderen Hoe: in tweetallen doorloop je verschillende rondes waarin je begrippen, gebeurtenissen en bronnen op de juiste plek moet plaatsen Waarom: op deze manier herhaal je de kernmomenten (belangrijkste gebeurtenissen) in het bestaan van nazi-Duitsland
Uitvoeren	Leerlingen doen de activiteiten in tweetallen. De leerlingen krijgen een opdrachtenblad en een uitwerkblad (print deze op A3-formaat).
Nabespreken	Wat: wat heb je geleerd? Welke ontwikkelingen zie je? Hoe: hoe hebben jullie het gedaan? Wat deden jullie waardoor het goed ging? Waarom: zo krijg je een beter beeld van de nieuwe historische periode Advies is om iedere ronde 10 minuten te laten duren en deze dan vervolgens gezamenlijk na te bespreken (dit om te voorkomen dat leerlingen gedurende het proces niet te herstellen fouten maken). Antwoorden bronnen: 11 – 10 oktober 1938; 12 – 11 mei 1925; 13 – 27 december 1931; 14 – 25 april 1932; 15 – 24 augustus 1943; 16 – 28 februari 1930; 17 – 25 mei 1925; 18 – 18 maart 1938; 19 – 6 september 1934

Literatuurverwijzingen:

- Havekes, H. (red.), *Geschiedenis doordacht: Actief Historisch Denken 2* (Boxmeer, 2005).
- Fisher, P. (red.), *Thinking Through History* (Londen, 2000).
- Vries, J. de (red.), *Actief Historisch Denken: Opdrachten voor activerend geschiedenisonderwijs* (Boxmeer, 2004).
- Eberle, H. (red.), *Brieven aan Hitler* (Utrecht, 2008).

Deze werkvorm is volledig tot stand gekomen om geschiedenisdocenten te inspireren activerende didactiek toe te passen in hun lessen. Mocht u van mening zijn dat in deze specifieke werkvorm content gebruikt is waarover u copyright beschikt, kunt u zich wenden tot de beheerder van de website.

CHRONOLOGIE

BRIEVEN VAN EN AAN HITLER

'Mein Führer', 'Sehr verehrter Herr Reichskanzler', 'Hochgeehrter Herr Hitler', zijn slechts enkele van de manieren waarop Duitsers tussen 1925 en 1945 brieven aan Adolf Hitler begonnen. En dat er veel brieven aan de Duitse rijkskanselier zijn gestuurd, blijkt wel uit de archieven van de NSDAP. Pasten de aan Hitler gestuurde brieven in 1925 nog in een enkele ordner, kwamen er in 1934 ruim 12.000 brieven binnen. Veel van deze brieven kregen geen reactie, maar enkele wel (al werden die niet door Hitler zelf geschreven).

De inhoud van de brieven representeert de weemoed in Duitsland en de brieven kunnen gebruikt worden om het verloop van de opkomst van het rechts-extremisme, het aan de macht komen van Hitler en het begin van de Tweede Wereldoorlog in kaart te brengen. Doorloop hiervoor de volgende rondes.

Ronde 1

In deze werkvorm staat de periode 1920 tot 1945 centraal. In deze periode hebben zich enkele noemenswaardige gebeurtenissen voorgedaan. Bestudeer onderstaande gebeurtenissen en noteer het nummer ervan op de juiste plek in de tijdbalk.

1. Met de inval van nazi-Duitsland in Polen begint de Tweede Wereldoorlog.
2. Nadat Hitler zelfmoord had gepleegd werd Berlijn al snel daarna veroverd. Duitsland capituleert.
3. Als gevolg van de hyperinflatie lukte het Duitsland niet langer meer aan de betalingsverplichting richting Groot-Brittannië en Frankrijk te voldoen. Het gevolg was economische steun vanuit de Verenigde Staten, het Dawes-plan.
4. Tijdens zijn gevangenschap schreef Hitler het boek *Mein Kampf* met daarin zijn ideeën voor Duitsland ten aanzien van ras en politiek. In dit jaar werd het boek gepubliceerd.
5. De economische wereldcrisis, die begon in de Verenigde Staten, zou ook gevolgen hebben voor de economie in Duitsland.
6. Enkele vooraanstaande leden van de NSDAP probeerden de macht van de zittende regering van de Weimarrepubliek omver te werpen (Bierkellerputsch).
7. In de Weimarrepubliek groeide zowel het linkse als rechtse extremisme. Eén van de manieren waarop de ontevredenheid van het nationaalsocialisme (rechts) tot uitdrukking kwam, was de oprichting van de Nationaalsocialistische Duitse Arbeiderspartij (NSDAP).
8. Om de rassenpolitiek wettelijk vast te leggen, werden in dit jaar de Neurenberger rassenwetten ingevoerd. De joodse bevolking werd nu wettelijk achtergesteld in Duitsland.
9. Geallieerden wilden een tweede front openen in West-Europa. Zo kwam het idee om dit te forceren in Normandië, op D-Day.
10. Na enkele verkiezingen wordt Hitler in dit jaar de Rijkskanselier van Duitsland.

Ronde 2

De periode van 1920 tot en met 1945 kent drie perioden: 1920-1933 (het aan de macht komen van Hitler, 1933-1939 (de aanloop tot de Tweede Wereldoorlog) en 1939-1945 (de Tweede Wereldoorlog). Bestudeer onderstaande begrippen en plaats ze op de juiste plek in de tijdskalk:

- Conferentie van München
- Anschluss
- Beurskrach
- Appeasementpolitiek
- Nazificatie
- Volksgemeinschaft
- Totalitaire staat
- Weimarrepubliek
- Arbeitseinsatz
- Holocaust
- Herstelbetalingen

Ronde 3

Tussen 1925 en 1945 zijn er duizenden brieven naar Hitler geschreven. Enkele van die brieven zijn door medewerkers van de partij beantwoord. De brieven schetsen de opkomst van het nationaalsocialisme, het succes van Hitler en de Tweede Wereldoorlog. Lees de fragmenten uit de brieven hieronder en plaats het cijfer van de brief op de juiste plek in de tijdskalk.

11

Mein Führer!

Sta ook mij toe om u uit het diepst van mijn hart mijn dankbaarheid uit te spreken. Wij kunnen nu in het buitenland alle vijanden zwart op wit laten zien dat u altijd en alleen maar vrede wilde. Ik heb de tekst van uw overeenkomst met meneer Chamberlain op de Conferentie laten inlijsten en deze hangt nu in onze woonkamer. Een ander exemplaar zal ik in mijn handtasje dragen; het is de beste ondersteuning van uw wil tot vrede. Wij strijden voor u, mijn Führer, met enthousiasme, geduld en doorzettingsvermogen. En dit alles voor het prachtigste land ter wereld.

In ewiger Treue, Dankbarkeit + Bewunderung

Mary Albrecht

12

Sehr geehrter Herr Sievers!

De heer Hitler laat u hartelijk bedanken voor uw brieven. De heer Hitler is van mening dat, nu de partij tegen haar wil in het parlement zit, het parlementaire werk moet worden gezien als een van de vele middelen voor de bestrijding van het huidige systeem, inclusief het parlementarisme. We zullen het parlementaire systeem van binnenuit lamleggen! Het staat nog niet vast of de NSDAP zal deelnemen aan de komende verkiezingen.

13*Mijn wens!*

Een nieuw jaar staat weer voor de deur.
Een nieuw jaar ontstaat uit de toekomst.
Wordt Duitsland dan eindelijk herboren?
Wordt eindelijk heel Duitsland wakker?

Ze hebben ons uitgelachten en bespot.
Duizenden hebben ze gedood en verwond,
In elkaar geslagen met een grote overmacht.
Met leugens en bedrog hebben ze ons opgehitst.

Nader komt de dag die ons de vrijheid aankondigt.
Dichtbij is het moment dat Duitsland vrij is.
En de dag komt die het volk verenigt.
En een einde maakt aan het rode bedrog.

Karl Reiff

14*Sehr geehrter Herr Hitler!*

Hooggeachte Führer, een nationaalsocialist en zijn gezin doen u de hartelijkste gelukwensen toekomen voor de verkiezingsoverwinning van gisteren. Ja, heer Hitler, we hebben gestreden, maar dat deden we graag uit liefde voor u, onze Führer, onze volkseigen redder uit deze slavernij. Wij willen niemand meer in de regering, wij willen alleen nog Adolf Hitler, als Führer, als enige sterke man, als dictator en niet Hindenburg. [...] Wij nationaalsocialisten willen een verbod voor alle kranten die gelasterd hebben over onze Führer, de uitwijzing van alle joden, een verbod van alle partijen. Adolf Hitler, voor wie wij ons bloed geven: pak alle onwilligen aan met ijzeren hand en strengheid, en voer dit programma uit met dictatoriale wil. Geen onderhandelingen, maar daden!

Heil Hitler!

P.F. Beck, Lauban/Schleisen

15

Mein Führer!

Onze oudste zoon, Anton Schicklgruber, is leerling-dakbedekker en moest opkomen voor de Reicharbeitsdienst. Hij is geboren op 6 juli 1925. Omdat hij groot en sterk is, werd hij al binnen twee weken overgeplaatst naar de SS. Na een korte opleiding in Praag ging hij naar het oosten en werd daar verder opgeleid. Op 7 juli werd hij voor het eerst ingezet onder veldpostnummer 05452 C. Hij was toen net achttien jaar. Op 10 juli vond hij bij een nachtelijke aanval op de spoorlijn Belenichino de heldendood door een schot in het hoofd. Hij ligt begraven in Lutschki (Rusland), maar wij zouden hem graag willen laten terugbrengen naar zijn geboortegrond.

Ich danke Ihnen im Voraus für Ihre Hilfe.

Mit deutschem Gruss

Marie Schicklgruber

16

Sehr geehrter Herr Hitler!

Als lid van de NSDAP gaat het volgende mij zeer aan het hart! Om de economie jodenvrij te krijgen moeten we onze leden uitdrukkelijk laten beloven niet meer bij joden te kopen. Op die manier kunnen we hen stap voor stap uit de detailhandel verdringen. Dat stelt ons in staat de middenstand weer in het zadel te helpen. In de groothandel zal het een stuk moeilijker zijn omdat een aanzienlijk deel van de kleding en schoenen drijft op joods kapitaal. Bij de meesten is het een kwestie van onnadenkendheid en daardoor is de jood blij door de domme Duitse koper.

Mit einem treudeutschen Kampf Heil!

Frau von Ponief

17

Sehr geehrter Herr Hitler!

Van mijn collega Rudolf Scholz hoorde ik over de volksbeweging. Sindsdien draag ik het hakenkruis met overtuiging en heb ik alles in de beweging op de voet gevolgd. Zoals het Hitler-proces en zijn straf. Ik weet waar ik als arbeider thuishoor: bij de volksbeweging, en wel bij de NSDAP. Ik ken haar doelstellingen uit de kranten die ik soms koop: de Grossdeutsche en de Beobachter. Het zwart-wit-rood wordt gedragen!

Mit völkischem Heilgruss:

Albert Barg

18

Mein Führer,

Oostenrijk wordt vrij door jou,
Eeuwig volgt het jou trouw.

Waar men je hoort en waar jij bent,
Is luider jubel nooit gekend.

Kan het in Hamburg of Wenen zijn,
In Linz of in Berlijn.

Men luistert gespannen naar elk woord,
De vreugde is er ongehoord.

Daarom willen wij je overladen
Met onze dank voor deze daden.

En hopen dat nu iedereen
Jou vreest als nooit voorheen.

Ik heb deze regels bedacht toen ik voor de radio zat en het nieuws uit Oostenrijk hoorde. Sieg Heil!

Ingeborg J.

19

Sehr verehrter Herr Reichskanzler!

Ik wil absoluut geen verwijten maken en heb mijn hele leven steeds gestreden tegen slechtheid en immoreel gedrag. Met veel genoegen bewonderde ik de vernietiging van de zwendelaren en de bazenklied. Waar ik het echter niet mee eens ben is de oneerlijke behandeling van duizenden van mijn geloofsgenoten die net zo Duits denken en voelen als ik. Mijn eerste taak is het terugkrijgen van de verloren rechten van de joodse ambachtslieden. Als jarenlang leider van de vakvereniging van loodgieters in Hamborn lijkt die taak me op het lijf geschreven. [...] Mijn vrouw is door al het lijden ziek geworden. Zeer geëerde heer Rijkskanselier, maak gebruik van uw macht om ons weer uitzicht te geven op een normaal bestaan. Ik zal u oneindig dankbaar zijn.

Heinrich Herz

CHRONOLOGIE

BRIEVEN VAN EN AAN HITLER

Beantwoord na het maken van de werkvorm onderstaande bronnen individueel.

1. Bestudeer de brieven nogmaals en geef per brief aan bij welk kenmerkend aspect (of meerdere aspecten) de bron goed past.

	'de opkomst van totalitaire ideologieën: nationaalsocialisme'	'racisme en discriminatie die leidden tot genocide, in het bijzonder op joden'	'de rol van moderne propaganda- en communicatiemiddelen'	'het voeren van twee wereldoorlogen'
Bron 11				
Bron 12				
Bron 13				
Bron 14				
Bron 15				
Bron 16				
Bron 17				
Bron 18				
Bron 19				

2. De brieven van en aan Hitler kunnen gebruikt worden om kenmerken te geven van het nationaalsocialisme. Noem ten minste drie kenmerken die in de brieven naar voren komen.

3. Uit de brieven blijken verschillende voorbeelden van 'racisme en discriminatie, in het bijzonder op joden'. Geef twee voorbeelden.

4. Na het lezen van al deze brieven zou je nu de volgende vraag moeten kunnen beantwoorden: wat was de voornaamste reden voor Duitsers om een brief aan Hitler te schrijven?

CHRONOLOGIE

BRIEVEN VAN EN AAN HITLER

1900	1920					1930					1940				
Ronde 2 →															
Ronde 1 →	1920	1923	1924	1925	1929	1933	1935				1939	1944	1945		

Een brief waarin (1932) Hitler wordt gefeliciteerd met zijn verjaardag.

Ronde 3 →

11 mei 1925	28 februari 1930	6 september 1934	18 maart 1938	24 augustus 1943
25 mei 1925	27 december 1931	10 oktober 1938		
	25 april 1932			

Een brief waarin Hitler wordt aangemoedigd door Duitsers die wonen in Mallorca.

Een schrijvende Hitler.